

Na warsztacie „Pan Tadeusz”

NAPISZ Z „COGITO” PRZYKŁADOWE WYPRACOWANIE – ROZPRAWKĘ. JAK ZWYKLE, ĆWICZYMY ARGUMENTACJĘ PROWADZONĄ Z RÓŻNYCH PUNKTÓW WIDZENIA. UZASADNIAMY PRZECIWSZTAWNE TEZY!

Temat wypracowania maturalnego:

Czy człowiek może zmieniać świat? Rozważ problem, odwołując się do przywołanego fragmentu „Pana Tadeusza”, całości lektury i innego tekstu kultury.

Rozprawka 1

I Wstęp

Czy człowiek może zmieniać świat? Kwestia udziału człowieka w kształtowaniu własnych losów od dawna zajmowała twórców, pisarzy, reżyserów.

Teza

Człowiek może zmieniać świat, życie własne i innych, odmieniać otoczenie, a nawet historię.

II Argumenty z „Pana Tadeusza” i innego tekstu kultury

1. Argument odnoszący się do tego fragmentu utworu: Tadeusz i Zosia mogą zmienić życie swoich poddanych i to czynią. Uwalniają ich od pańszczyzny, to z pewnością spowoduje zmianę w życiu włościan. Staną się wolnymi ludźmi.

2. Argument odnoszący się do całości „Pana Tadeusza”: Nie tylko to postanowienie Tadeusza i jego przyszłej żony świadczy o wpływie młodych na losy otaczającego ich świata. Także ich miłość i decyzja o małżeństwie zmieniają rzeczywistość. Pogodzone zostają skłócone rody Sopliców



i Horeszków, zapomniane dawne krzywdy, wskutek połączenia przedstawicieli tychże rodów węzłem małżeńskim.

Tak więc Tadeusz i Zosia udowadniają, że człowiek może wpływać nie tylko na swój własny los, ale także na los najbliższego otoczenia, rodziny, sług, dawnych poddanych.

3. Argument odnoszący się do całości lektury: Losy Tadeusza i jemu podobnych świadczą także o tym, że człowiek ma wpływ nawet na historię. Mieszkańcy Litwy znajdują się pod władzą cara, chcą mieć innego władcę i niepodległą ojczyznę, popierają Napoleona, walczą z Rosjanami. Wprawdzie wiemy, że wyprawa na Moskwę skończy się tragicznie, jednak ci Polacy pielęgnujący w sobie świadomość narodową, zapewne do końca życia pozostaną ludźmi wolnymi, nie pozwolą się zrusyfikować (tak jak nieszczęsny major Plut), a w niektórych chwilach swojego życia (jak przemarsz wojsk napoleońskich i polskich przez Litwę) będą się czuli jak w wolnej ojczyźnie. Zresztą Sopolcowo, w którym wiszą portrety patriotów i gra się melodię „Mazurka Dąbrowskiego”, jest ostoją polskości bez względu na moment dziejowy...

4. Argumenty odnoszące się do innego tekstu kultury: Innym przykładem postaci, i to nie literackiej, lecz historycznej, która udowodniła, że jednostka może zmieniać

Fragment „Pana Tadeusza” Adama Mickiewicza

*Tam włość już kończy ucztę, krąży miodu dzbany,
Muzyka już się stroi i wzywa na tany;
Szukają Tadeusza, który stał na stronie
I coś pilnego szeptał swojej przyszłej żonie.*

*„Zofijo! muszę ciębie w bardzo ważnej rzeczy
Radzić się; już pytałem stryja, on nie przeczy.
Wiesz, iż znaczna część wiosek, które mam posiadać,
Wedle prawa na ciebie powinna by spadać.
A chłopci nie są moi, lecz twoi poddani,
Nie śmiałbym ich urządzić bez woli ich pani.
Teraz, kiedy już mamy Ojczyznę kochaną,
Czyliż wieśniacy zyszczyć z tą szczęśliwą zmianą
Tyle tylko, że pana innego dostaną?
Prawda, że byli dotąd rządzeni łaskawie,
Lecz po mej śmierci Bóg wie komu ich zostawię;
Jestem żołnierz, jesteśmy śmiertelni oboje,
Jestem człowiek, sam własnych kaprysów się boję;
Bezpieczniej zrobię, kiedy władzy się wyrzekę
I oddam los włościów pod prawa opiekę.
Sami wolni, uczynimy i włościom wolnemi,
Oddajmy im w dziedzictwo posiadanie ziemi,
Na której się zrodzili, którą krwawą pracą
Zdobyli, z której wszystkich żywią i bogacą.*

bieg losów świata, jest Maria Skłodowska-Curie, której skomplikowane i piękne życie opisała jej córka, Ewa, w biografii pt. „Maria Curie”. Książka pokazuje Skłodowską, warszawiankę ze skromnej polskiej rodziny, gniebioną, jak inne, przez zaborców, jako osobę odważną i upartą, która zmieniała rzeczywistość. Maria rzuca wyzwanie światu i zwycięża pod wieloma względami. W jej czasach kobiety nie mogą studiować – jednak Skłodowska, podobnie jak jej siostra Bronisława, wyjeżdża kształcić się do Paryża. Wydaje się, że warunki materialne w żadnym wypadku nie pozwolą na to córce nauczycieli z wielodzietnej rodziny, a jednak Maria z samozaparciem zarabia na studia jako guwernantka i najpierw wspiera studiującą w Paryżu siostrę, potem również korzysta z jej pomocy. To takie kobiety jak Maria i Bronisława udowodnią, że kobiety mogą studiować, a nawet pracować naukowo i odnosić wielkie sukcesy. Skłodowska, nie bez oporów opinii publicznej, zostanie uczoną i wykładowiczą, wreszcie podwójną laureatką Nagrody Nobla w dziedzinie fizyki i chemii (pierwszą otrzyma wraz z mężem, drugą już po jego śmierci). Udowodni światu, że kobieta może być nie tylko ozdobą i towarzyszką mężczyny, ale także jego godną partnerką w pracy naukowej czy samodzielnie uczoną. Nie pogodzi się też jako człowiek z okrucieństwami wojny i rzuci jej wyzwanie, pracując w służbach medycznych podczas I wojny światowej, będzie wykonywać prześwietlenia rentgenowskie chorym i rannym żołnierzom, jako nowoczesna matka pozwoli też córkom pracować na ich rzecz...

Jako odkrywczynie pierwiastków polonu i radu także rzuci wyzwanie światu. W czasach, w których Polski nie było na mapach Europy, przypomniał o jej istnieniu poprzez nazwę pierwiastka. Rzuci wyzwanie chorobom i śmierci. Szerokie zastosowanie radu w medycynie przyczyni się do ocalenia wielu istnień ludzkich (choć Maria wskutek pracy z ukończonymi pierwiastkami, a być może wskutek długoletniego naświetlania promieniami rentgenowskimi straci zdrowie, a w końcu i życie). Jako patriotka, Skłodowska-Curie zdoła spowodować jeszcze, by bardzo kosztowny rad znalazł się także w Polsce i służył rodakom jego odkrywczynie.

Maria, jak wspomina jej córka, będzie zmieniała świat nie tylko w wielkich, ale i drobnych sprawach: wsłazię na rower, włoży kostium kąpielowy, odbędzie niejedną górską wycieczkę, zorganizuje niekonwencjonalną szkołę.

III Wnioski – potwierdzenie i wzbogacenie tezy

Świat można zmieniać, można też zmieniać własne i cudze życie, życie bliskich i zależnych od nas ludzi, a nawet bieg historii i losy świata. Zasług Marii Curie dla emancypacji kobiet nie sposób przecenić, podobnie jak jej zasług dla medycyny czy nauki... Zasług patriotów, takich jak Tadeusz Sopolca, również...

Uwaga, w tej rozprawce można było napisać o postaci historycznej tylko dlatego, że powołano się na pracę na tekst kultury, który opowiada o tej osobie – biografii Marii Skłodowskiej pióra jej córki Ewy Curie. Biografia, autobiografia czy dziennik albo film biograficzny to także teksty kultury!!! Warto pamiętać imiona i nazwiska ich twórców (autorów, reżyserów).

Do jakich innych tekstów można się odwołać?

- „**Lęk pierwotny**”, reż. **Gregory Hoblit** – zbyt łagodnie traktowany morderca wywodzi w pole wymiar sprawiedliwości i zagraża społeczeństwu (materiał do argumentacji zwiastacza w rozprawce 2);
- „**Dekalog V**” („**Krótki film o zabijaniu**”), reż. **Krzysztof Kieślowski** – wyrok śmierci nie może być odwetem (tekst kultury dobrze byłoby przywołać w rozprawce 1);
- „**Krzyżacy**” **Henryka Sienkiewicza** – postać Juranda w rozprawce 1 mogłaby zostać przywołana jako argument, że można dojść do wyżyn wybaczenia i że ukaranie zbrodniarza nie jest najważniejsze. Gdy Jurand wznosił się na wyżyny przebaczenia, postawił się wyżej od swojego wroga i wzbudził u niego wyrzuty sumienia, a sam uspokoił się i oczyścił moralnie; w rozprawce nr 2 można argumentować, że postawa Juranda nie ma sensu, skoro oprawca Juranda i Danusiś sam wymierza sobie sprawiedliwość, odbiera sobie życie, bo nie może żyć z piętnem tej zbrodni. Stosowanie łagodnych kar wobec zwyrodniałców nie ma sensu.

Rozprawka 2

I Wstęp

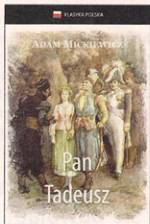
Czy człowiek może zmieniać świat? Kwestia udziału człowieka w kształtowaniu własnych losów od dawna zajmowała twórców, pisarzy, reżyserów.

Teza

Losów świata nie można trwale zmienić, jesteśmy ograniczeni przez okoliczności, historię, niedoskonałość ludzkiej natury i własną śmiertelność.

II Argumenty z „Pana Tadeusza” i innego tekstu kultury:

1. Argument nawiązujący do przytoczonego fragmentu i całości lektury: Tadeusz uwalnia chłopów, ale nie jest w stanie przewidzieć, jak potoczą się ich dalsze życie, to zależy od wielu czynników. Trudno też mówić o tym, że młody Soplica całkowicie zmienia stosunki społeczne w swoim otoczeniu, niby uszczupla swój majątek, ale Gerwazy już zapowiada, że przechował kosztowności dla przyszłej żony Tadeusza, by dygnitarska córka nie musiała kłaść rąk pracą.



2. Argument odnoszący się do całości lektury i znajomości historii: Tadeusz i inni Polacy wierzą w zwycięstwo Napoleona, walczą o wolność, rzucają wyzwanie carowi, a jednak nie doczekają niepodległej Polski i Litwy. Z historii wiemy, że wyprawa na Moskwę zakończyła się sromotną klęską.

Do jakich innych tekstów można się odwołać?

- **Księga Hioba** – człowiek zakładnikiem Boga i czarta
- **„Dzieci Hioba”** Jacka Kaczmarskiego – jak wyżej
- **„O żywocie ludzkim”** Jana Kochanowskiego – motyw *teatrum mundi*, człowiek marionetką w teatrze życia
- **„Lalka”** Bolesława Prusa (fragmenty o Rzeckim i zabawkach z wystawy) – jak wyżej

Inna możliwa teza tego wypracowania:

Człowiek może zmieniać świat, ale tylko w pewnym zakresie, jednak już sama niezgoda i bunt przeciwko zastanemu stanowi rzeczy jest ogromną wartością.

Argumenty potwierdzające tezę:

1. Tadeusz wprawdzie nie wie, jak potoczą się dalej losy uwolnionych chłopów, a jednak daje im szansę na wolność. To, jak z niej skorzystają, zależy od wielu czynników.

2. W „Lalce” Prusa spotykamy się z sytuacją, w której Wokulski zmienia losy otoczenia – ratuje Węgiełka, braci Wysockich i ich rodziny, Magdalenkę, pomaga pani Stawskiej, wiele zdziała dla zmiany stosunków społecznych, np. zbliżenia mieszczaństwa i szlachty, obalania stereotypów dotyczących mieszczan, a jednak... nie będzie w stanie zmienić własnego losu na szczęśliwy i prawdopodobnie odbierze sobie życie.

Wnioski:

Jak trafnie stwierdza chór w „Antygonie” Sofoklesa, człowiek ujarzmi naturę, znaczy w świecie bardzo wiele, ale nie może uczynić nic w kwestii swej śmiertelności... Wpływ człowieka na losy świata jest ograniczony, choć warto podejmować wyzwania.

3. Argument odnoszący się do innego tekstu kultury: „Mistrz i Małgorzata” Michaiła Bułhakowa udowadnia, że człowiek nie ma najmniejszego wpływu na swoje losy, a szczęście lub nieszczęście zawdzięcza igraszkom sił wyższych (Boga? diabła), co udowadniają losy głównych i drugoplanowych bohaterów.



III Wnioski

– potwierdzenie i wzbogacenie tezy

Losy człowieka są dziełem przypadku lub wynikają z interwencji sił wyższych, człowiek nie ma wpływu na najważniejsze sprawy w swoim życiu, np. takie jak wybór chwili śmierci.